Глава 4

Най-голямата грешка и злостната оферта на Сталин

Създаденото напрежение обаче не променя главното в отношението на българската политическа класа към Москва. Правителството е твърдо решено да поддържа неутралитет към Съветския съюз, въпреки че, за да подкрепи Япония, е принудено от Хитлер да обяви на 13 декември „символична" война на Съединените щати и Англия. Четири дни след японското нападение над американската база Пърл Харбър и влизането на САЩ във войната, фюрерът държи изключително агресивна реч по радиото и изисква от всички държави участнички в Тристранния пакт да декларират състояние на война към западните съюзници. (52) Вермахтът е на гребена на своите успехи и фюрерът не търпи възражения. Американският президент Франклин Рузвелт е съвсем наясно с обстоятелствата, подтикнали управляващите да вземат това решение, и го заявява недвусмислено в декларацията за обявяване война на България, Унгария и Румъния година по-късно. „Аз си давам сметка, че трите правителства предприеха това действие не по тяхна собствена инициатива, нито по желание на техните собствени народи, а като инструменти на Хитлер." (53) Това всъщност е най-голямата политическа грешка на властите в София за целия период на Втората световна война. Обявената война е наричана „символична", защото за всички е било ясно, че България нито се е готвела, нито е имала някаква възможност да нападне двете Велики сили. Липсата на политическа далновидност обаче ще предопредели за дълго време тяхното отношение към България. Злополучният акт на правителството и парламента ще стане причина за тежки бомбардировки на българските градове. Цар Борис приема много трудно това решение след пререкания с правителството, което се е поддало на германския натиск. Напада Филов и Попов с остри, нецензурни думи: „Вие трябваше да се съпротивлявате, да ви скъсат гащите и тогава да ви ..., а вие сами сте ги смъкнали, че и вазелин сте им дали". (54) Той е бил убеден, че ще победи тази коалиция, в която участват Съединените щати, и е предпочитал една по-чиста маса за бъдещи преговори, „ако нещата

се обърнат". От друга страна, Рибентроп винаги е подозирал царя в „англофилство" и един инспириран от Райха държавен преврат съвсем не е изглеждал нереален. Същевременно неговата позиция към германско-съветската война остава категорична, дори е забранил да му се говори за българско участие на Източния фронт.

Царят и българската политическа класа нямат представа обаче какви грандиозни проекти за бъдещето на България се творят по същото време в Кремъл. В Москва на 16 декември 1941 г. пристига министърът на външните работи на Великобритания Антъни Идън. Стенограмата за проведените разговори между съветския държавен глава и британския министър носи гриф „Съвършено секретно" и ще остане скрита от света през следващите 59 години. Сталин слага на масата пред Идън два проектодоговора – за военна взаимопомощ и втори, за решаване на следвоенните проблеми. За България особен интерес представлява предложеният секретен протокол към втория договор – този за следвоенните граници в Европа. Сталин посочва текста и казва:

„Би било желателно да се приложи секретен протокол към втория договор, в който да бъде набелязана обща схема за реорганизация на европейските граници след войната. Схемата се свежда до следното:

...т. 5. Турция, като компенсация за спазвания от нея неутралитет може да получи Додеканезките острови, населения с турци район на България на юг от Бургас и, може би, някакви територии в Сирия. Полезно ще бъде да се предадат на Турция и някои острови в Егейско море, които прикриват входовете на важни за нея пристанища, като Смирна. По тази точка Идън отбеляза, че за Додеканезките острови отдавна претендират гърците, тъй като там населението е гръцко, но признава необходимостта да се обсъди едно или друго урегулиране на този въпрос. Другарят Сталин от своя страна добави, че отнемането от България на Бургаския регион ще бъде наказание за поведението на България по време на войната. България трябва в някаква степен да пострада териториално и на границата си с Югославия. По мнението на другаря Сталин за България е напълно достатъчно да има едно морско пристанище – във Варна.

т. 6. Гърция трябва да бъде възстановена в своите стари граници. Същото трябва да бъде направено и по отношение на всички останали страни, окупирани от Германия."

Британският външен министър изразява своята позиция относно предложения от Сталин секретен протокол: „Идън отговори,

че той не може да подпише подобен документ без предварителна консултация със своите колеги. И добави, че британското правителство досега не е работило по проблемите, повдигнати от другаря Сталин."

Разговорите са превеждани от Иван Майски – посланик на СССР във Великобритания.

Написаното не е някаква черна антисъветска пропаганда, а официалният стенографски запис, публикуван в издание на Руското министерство на външните работи. (54)

Такива са намеренията на съветския държавен глава – „бащата на всички народи". Българските територии на юг от Бургас да се дадат на Турция, териториите край западната граница – на Югославия. Това е същият Сталин, който преди една година напътствено обясняваше на Георги Димитров как дори турската Източна Тракия трябва да се даде на България, а пък турците... „Турците ние ще ги изгоним в Азия." България трябва да бъде наказана за това, че въпреки огромния германски натиск не прекъсва дипломатическите си отношения със Съветския съюз, не изпраща нито един войник на Източния фронт и помага, когато това е поискано. В отговор, по нареждане на Сталин, комунистическата партия организира партизанско движение за завземане на властта с оръжие, изпращат се диверсанти инструктори, съветските дипломати в София и Варна се занимават непрестанно с шпионаж, води се всекидневна радиопропаганда срещу властите. Българското правителство упорито се стреми да поддържа неутралитет и, доколкото е възможно, нормални дипломатически отношения сред бушуващата ужасна война. И затова ще бъде разстреляно почти цялото, но дотогава има още време.